

Culemborg, Open Hof, 23 januari 2011 - Oecumenische dienst van de eenheid

Tekst: Handelingen 2: 42-47

Thema: 'Trouw en toegewijd'

Predikant: ds. Henri Veldhuis

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

De liturgie van deze oecumenische Dienst voor de eenheid, die jaarlijks wereldwijd gevierd wordt, is deze keer gebaseerd op teksten die zijn voorbereid door Palestijnse christenen uit diverse kerken in Jeruzalem.

Dat is wel bijzonder, want Jeruzalem is bij uitstek de plaats waar je kunt zien hoe christenen onderling verdeeld kunnen zijn en vaak met elkaar overhoop liggen. Het meest schrijnende voorbeeld is wel de Heilige Grafkerk, gebouwd op de plaats waar Christus gekruisigd en begraven zou zijn. Om die kerk is vaak letterlijk gevochten.

Nu is de kerk in handen van zes kerkgenootschappen die elk een stukje van de kerk in beheer hebben en er nauwlettend op toezien dat de ander ervan afblijft. Door deze onderlinge strijd en verdeeldheid kent de Grafkerk veel achterstallig onderhoud, want daarvoor is nu eenmaal een gemeenschappelijke aanpak nodig.

Opvallend en verheugend dat de Palestijnse christenen zich verenigd hebben in de voorbereiding van deze oecumenische Dienst voor de eenheid. Ze hebben gekozen voor Handelingen 2 als hoofdlezing, een radicale en confronterende tekst, waarin de eerste christenen zich niet alleen verenigen in gebed en zang, maar ook in het delen van al hun bezittingen, met alle maatschappelijke en politieke gevolgen van dien.

Palestijnse christenen die zich verenigen, - als je daarbij stilstaat *moet* je ook wel denken aan het belangrijke Kairos-document dat vorig jaar januari werd gepubliceerd door diezelfde Palestijnse christenen. Er staan voor een deel dezelfde namen onder en één van hen ken ik persoonlijk goed.

In dat Kairos-document kwamen de Palestijnse christenen tot de ongekende stap ook op politiek terrein hun krachten te bundelen in een emotionele schreeuw om hulp. Op een indringende manier proberen ze duidelijk te maken, hoezeer ze te lijden hebben onder de Israëlische bezetting, - en ook dat, als gevolg daarvan, hun gemeenschap in Jeruzalem en het Heilige Land angstwekkend klein wordt. De schrijvers zelf noemen het Kairos-document "een schreeuw van hoop in een situatie zonder hoop".

Hoe is vorig jaar door de Nederlandse kerken gereageerd op die schreeuw van de Palestijnse christenen? Jammer genoeg heel terughoudend. En uitgerekend de landelijke Raad van Kerken, - de Raad die de teksten voor deze Dienst voor de eenheid uitwerkt en aan ons doorgeeft - reageerde het meest afhoudend, bijna uit de hoogte, en zonder veel kennis van zaken.

Vorig jaar het Kairos-document aan de kant leggen, en nu van diezelfde christenen teksten gebruiken voor de Dienst voor de eenheid ... dat is wel een beetje pijnlijk, vind ik. Dat brengt mij op een kernvraag: Wat is dat eigenlijk: oecumene en oecumenische samenwerking?

In de tekst uit Handelingen 2 die we gelezen hebben, gaat het overduidelijk om de eenheid van liturgie en diaconaal-maatschappelijk praktijk. De eerste christenen zijn verenigd in brood en gebed, wat hen ook brengt tot ingrijpende ethische en politieke keuzes. Met name het delen van alle bezit was politiek en maatschappelijk zó ingrijpend, dat de christelijke kerk dat niet lang heeft volgehouden, - op enkele christelijke groepen na.

Het delen van je bezit bleek maatschappelijk te radicaal, te revolutionair. Maar dat liturgie en politiek-maatschappelijke keuzes onverbrekkelijk samengaan, is overal in het evangelie wel duidelijk. Met andere woorden: het oecumenische streven naar eenheid is meer dan gezamenlijke liturgie; het gaat ook om diaconale en sociale keuzes die in die liturgische teksten besloten liggen.

En daarom stelt deze Dienst voor de eenheid ons voor de vraag wat wij gedaan hebben met de noodkreet in het Kairos-document van diezelfde Palestijnse christenen. Hun situatie is uitzichtloos, en zelfs het zo voorzichtige Vaticaan maakt zich over hen grote zorgen. Hebben wij die stem van onze Palestijnse broeders en zusters gehoord? Wat doen we ermee, ook na deze Dienst van de eenheid? Gaat het vanavond ook om werkelijke verbondenheid met de voorbereiders van deze dienst?

Ik kom daarmee op de meer algemene vraag, wat eigenlijke onze taak en opdracht is, als we zoeken naar christelijke oecumene en eenheid. Hoe belangrijk gezamenlijke liturgie en vieringen ook zijn, dat vind ik zelf ook, vaak komt onze oecumenische eenheid niet verder dan liturgie waarin elke kerk een klein stukje eigenheid in kan brengen, - een gezamenlijke liturgie die lijkt op de plattegrond van de Heilige Grafkerk.

Is dat niet wat weinig? Zowel landelijk als plaatselijk zouden we verder kunnen gaan in ons gezamenlijk zoeken, spreken en handelen, ons meer bewegen op sociaal-politiek terrein. We doen dat nauwelijks, omdat onze onderlinge verdeeldheid dan zo snel aan het licht komt. Daarom was de reactie van de landelijke Raad van kerken op het Kairos-document ook zo afhoudend.

Maar zouden we niet minder bang kunnen zijn voor onze verschillen? Is het al niet heel waardevol gelovig met elkaar te spreken over zulke controversiële onderwerpen, en dan maar zien waar we uitkomen, - in plaats van zulke discussies te vermijden? Laten we onze verschillen productief maken in diepgaande bezinning, in discussie die onze betrokkenheid bij zulke onderwerpen zal vergroten, en door zulk gesprek onze verbondenheid juist kan verdiepen.

De zwakke kant van veel oecumene, misschien ook in Culemborg, is angstvalligheid en daarom niet durven spreken over lastige onderwerpen. Zo was het niet in de eerste christelijke gemeenten, want daar durfde men te spreken over de verdeling van al je bezit, - een radicaal politiek signaal aan heel de samenleving, en aan een economie die gebaseerd was op slavernij.

Ik zie uit naar een oecumene waarin we als christenen trouw en toegewijd óók kunnen spreken over lastige onderwerpen, zoals de dialoog of misschien wel de confrontatie met de islam, over wel of niet nieuwe militaire missies naar Afghanistan, over de maatschappelijke betekenis van

de kerk in gesecculariseerd Nederland, over de noodkreet van christenen in de bezette Palestijnse gebieden, of van christenen in Irak, Egypte of Turkije.

Op de laatste Ramadan-maaltijd van de Turkse moskee vroeg mijn oud-katholieke collega Nico Sarot op respectvolle wijze aandacht van onze Turkse gemeenschap voor de christenen in Turkije, die het daar erg moeilijk hebben. Dat vond ik indrukwekkend: op deze manier respectvol maar niet angstvallig met elkaar het gesprek aangaan over een gevoelig onderwerp. Alleen op die manier kunnen wij als kerk en moskee voorkomen dat politieke partijen als die van Wilders later met recht en reden tegen ons zeggen: Jullie hebben de problemen niet durven benoemen; nou dan zullen wij het wel doen op onze manier.

Mooie liturgie zonder risico, dat is misschien wel het einde van oecumene. Daarvoor waarschuwt Jezus ook in de evangelielezing. Als je met je offergave naar het altaar gaat, zegt Jezus, realiseer je dan of je eerst wel het conflict met je broeder of zuster hebt uitgepraat en bijgelegd, want anders heeft je offergave geen verzoenende werking. Liturgie zonder verzoenend handelen in de praktijk werkt niet. Dan zul je later ontdekken dat, terwijl jij vroom doorging met je liturgie, het conflict alleen maar tot escalatie is gekomen.

Vertaald naar de Palestijnse christenen: mooie liturgie van Palestijnse christenen in deze Dienst voor de eenheid helpt niet, als we ons niet ook laten raken door de noodkreet van hun Kairos-document, - als we vanuit die geraaktheid niet tot daadwerkelijk betrokkenheid komen. Anders blijven we liturgisch wel bezig, maar zal het midden-oosten conflict verder escaleren, - totdat we later ontdekken dat we niets hebben gedaan.

Echte oecumene is doen waartoe Jezus ons oproept: met al onze onzekerheid durven staan in zowel de verbondenheid als ook de conflicten met onze broeders en zusters; in de moeizame concrete praktijk zoeken naar verzoening, in liefde elkaar durven confronteren en elkaar de spiegel voorhouden, je door elkaar laten raken en gezeggen. Beter gezegd: samen en bescheiden voor Gods aangezicht durven staan, om te horen wat Hij van ons vraagt, vandaag, hier en nu, trouw en toegewijd.

Amen